

## PUBLICACIONS D'ALGUNS PROFESSORS DE L'HOSPITAL CLÍNIC DE BARCELONA.

J. M. SÁNCHEZ RIPOLLÈS

Els historiadors de la medicina no podem deixar d'interessar-nos per tot el que s'ha publicat durant un període tan transcendent com el que va dels inicis de segle XX a mitjans del dit segle; una època propera a la nostra en el temps, però llunyana pel que fa als conceptes mèdics. El propòsit d'aquesta comunicació és resumir el més destacable d'algunes publicacions mèdiques de diferents professors de l'Hospital Clínic de Barcelona escrites durant els primers anys del seu funcionament.

El professor Nubiola, en un treball que sortí a la revista *Medicamenta* (1946; 110: 162-163) titulat *De la infortunada anexitis*, tocà el tema de la annexitis tuberculosa tòrpida. Ell sabia que aquesta forma de tuberculosi era llavors molt freqüent, i que el metge i el cirurgià hi dedicaven poca atenció. Garriga i Roca fou, segons ell, dels primers metges catalans que se la prengueren seriosament. Segons Nubiola, els medicaments eren en aquesta malaltia recursos inútils; d'altra banda, les aplicacions d'ona curta i certes hormones en comptes de beneficiar empitjoraven la situació.

Per aquells anys, fou molt llegida l'obra *Ginecologia* del professor alemany R. Th. von Jaschke; fou publicada per l'editorial "Miguel Servet" l'any 1941. En les monografies d'aquesta editorial, s'hi van donar a conèixer a mitjans segle XX títols de gran interès, com ara alguns llibres de Ramon Sarró, de Vicenç Carulla, de Martorell Otzet, de J. de Moragas, entre d'altres. La traducció al castellà de l'obra del professor alemany a què faig referència la féu Emili Gil Vernet.

El Dr. August Pi i Sunyer va escriure l'any 1924 el pròleg del llibre *Los círculos viciosos en patología*, que fou una obra destacada de Jamieson B. Hurry (edit. mèdica Mariano Roig, de Premià de Mar; any 1925). Hi deia A. Pi i

Sunyer que, de metges, sempre n'hi havia hagut i n'hi haurà de bons i de dolents. Serà, segons Pi i Sunyer, bon metge aquell que vegi el món tal com és; per tant, ho serà no el més savi, sinó el millor dotat del do de fer-se càrrec. En patologia, afegí, pot succeir que mecanismes, com ara la immunitat adquirida, en comptes de ser favorables es puguin tornar desfavorables i -per reacció circular- agreujar un trastorn d'altra naturalesa. D'això, se'n deia un cercle viciós. Un altre exemple seria el cas d'un diagnòstic equivocat; i cita una frase que l'autor del llibre anglès plasmà damunt les seves pàgines: *plus a medico quam a morbo periculi*.

Com a suplement de la *Revista de Informació Terapèutica*, l'any 1936 es publicà un llibre de 306 pàgines, en què van participar 23 autors, la majoria professors de Madrid. Entre els autors catalans, hi havia A. Pi i Sunyer, i també Jaume Peyrí. El primer hi va participar amb un treball que es titulava *Ehrlich y la quimioteràpia*. No cal dir que lloà les virtuts del savi alemany, per al qual sentia una gran admiració; havien passat ja aleshores 25 anys d'aquell dia memorable en què Ehrlich comunicà a l'Assemblea de Metges i Naturalistes Alemanys l'efecte terapèutic del salvarsà sobre la sífilis. Defineix Ehrlich com una de les grans figures de la Medicina. Des que era jove seguia aquest investigador amb entusiasme l'estudi de la capacitat que tenien de fixar-se específicament en diferents teixits determinades molècules; aquest fou el fil conductor que el menà al salvarsà. Per la seva part, el Dr. Peyrí, catedràtic de dermatologia de l'Hospital Clínic, dedicà la seva contribució a exposar-hi el ritme amb què s'havia d'aplicar el salvarsà.

El Dr. Eusebio Oliver era encara catedràtic de Patologia General a Barcelona quan escrigué el pròleg de l'edició de 1927 del famós tractat de Lluís Noguer i Molins *Diagnóstico Médico. Patología Interna* (Editorial Científico- Médica). Aquest llibre l'he fullejat una bona estona. És la segona edició. Després se'n publicarien moltes més. El primer capítol el dedica a les infeccions. Classificà els microbis en: bacils (el primer l'*antracis*), vibrions, coccus, i protozous. A continuació, en un altre apartat, parla dels virus. En el capítol de fisiopatologia renal, citant Ludwig, hi afirma el Dr. Noguer que en el moment d'escriure aquelles línies hom suposava que el glomèrul renal feia una funció de filtre. Un en queda perplex. Feia més dos segles que Malpighi havia descobert l'estructura del glomèrul i encara la medicina no coneixia amb seguretat la seva funció.

Un altre llibre: *Nuevos Estudios de la Mecánica del Sistema Nervioso*. L'autor: J. García Fraguas. S'edità a Barcelona, a la "Librería Científico- Literaria" de

Josep Agustí; no hi consta la data. El pròleg és de D. Santiago Ramón y Cajal. Per ell sabem que l'autor era inspector provincial de Saragossa i que havia escrit un altre llibre sobre els vicis i la rutina de l'ensenyament oficial. No sabem si D. Santiago era encara catedràtic de la vella Facultat de Medicina de Barcelona quan escrigué aquest pròleg en què se li escapà aquesta bonica frase: *No es indispensable la bella forma en los trabajos científicos, pero siempre es conveniente para llegar antes al fondo*. El llibre va dedicat al Dr. J. M. Esquerdo, deixeble directe –així hi consta– de Pere Mata; i entre moltíssims noms de cèlebres neuropatòlegs, citats per ordre alfabètic (ocupen més de dues pàgines), al final surt referit el deixeble predilecte del Dr. Esquerdo, el Dr. Jaime Vera y López. Hi queda clarament assenyalat el paper polític del Dr. Vera, amic personal de Pablo Iglesias. En conjunt, són 700 pàgines, il·legibles avui dia.

L'any 1952 es començà a editar una col·lecció titulada *Publicaciones de la Cátedra y Escuela Profesional de Dermatología*. El director d'aquesta escola fou el Dr. Xavier Vilanova, que era també el catedràtic de dermatologia. Com a secretari figura el Dr. Felip Dulanto, que n'era professor adjunt (anys més tard, després de passar uns anys a Tarragona, aconseguí la càtedra de Granada i hi deixà una reconeguda escola de dermatologia). El Dr. Vilanova, al pròleg, hi diu que feia 5 anys que havia arribat a Barcelona, procedent de la universitat de València; en aquest primer número de la col·lecció va publicar aquells articles propis i dels seus col·laboradors que ja s'havien editat a diferents revistes estrangeres. El primer és una comunicació que Vilanova i Dulanto van fer al Congrés Internacional de Lepra, el qual tingué lloc a la Havana el 3 de novembre de 1948. Fou, en conjunt, una càtedra aquesta que publicà molt. Com a mostra: les "Actas Dermosifilográficas" de 1950, 1951 i 1952. L'última part del primer número de la col·lecció dalt assenyalada fou destinada a exposar els estatuts de l'Escola Professional, els quals aquell mateix any havien estat aprovats pel ministre Ruiz Giménez. També s'hi fa referència explícita al número de malalts visitats de 1947 a 1952; foren més de 15.000 els pacients de primer dia. Hi ha també un capítol en què es mostren diferents fotografies de les instal·lacions de l'escola; tot un document gràfic de gran valor històric. De les publicacions del Dr. Vilanova, en cal destacar la del mes de setembre de 1951 a *La Semaine des Hôpitaux de Paris*; fou dedicada a la vasculitis nodular; entitat que ell separà encertadament de l'eritema indurat descrit en 1855 per Bazin, el qual era d'origen tuberculós.

*Manual Práctico de Medicina Interna.* Aquí tenim una obra que tingué una memorable continuïtat en l'obra de Farreras i de Rozman. L'edità A. von Domarus, director del servei de medicina interna de l'hospital municipal de Berlín. La tercera edició fou traduïda per P. Farreras, pare del nostre gran internista. És de 1929, i fou publicada a Barcelona per Manuel Marín. En l'edició de 1923, Domarus va fer referència a les dificultats econòmiques que travessava Alemanya. Són 730 pàgines molt ben traduïdes.

*Manual de Medicina Legal y Toxicología.* Comentem la novena edició: dos volums, publicats per Ch. Vibert a Espasa-Calpe, sense que hi consti la data. El Dr. Vibert era un reputat professor de la Facultat de Medicina de París, successor -no immediat- de Mateu Orfila. Aquesta edició fou traduïda per Manuel Saforcada quan encara no era catedràtic d'aquesta matèria a Barcelona. Hi va confeigir també un pròleg per tal d'aclarir que havia intercalat algunes anotacions i addicions al text original a l'objecte d'adaptar-lo a la legislació espanyola, i donà a conèixer també alguns treballs de medicina legal escrits pels deixebles de Pere Mata. En una nota a peu de pàgina, el Dr. Saforcada exposa diferents definicions de la seva especialitat: la d'Orfila, la de Ferrer i Garcés (aquest lleidetà era llavors el catedràtic d'aquesta especialitat a Barcelona), i la de Pere Mata, entre d'altres; hi va afegir que per al seu estimat amic i mestre, el Dr. Valentí i Vivó, la medicina legal era una ciència antropològica, mèdica i jurídica alhora. Al final del segon tom, el dedicat a la toxicologia, hi ha 60 pàgines d'addicions, escrites totes pel Dr. Saforcada. Algunes són informes mèdics de diferents personalitats sanitàries de Madrid i Barcelona.

Amb això acabo aquesta breu exposició de diferents títols d'articles i obres mèdiques relacionades d'una manera o altra amb diferents professors de la nova Facultat de Medicina de Barcelona, quan aquesta institució feia poc temps que impartia docència.